

ՅԱԿՈՐ ՕԺԱԿԱՆ

Ոչ ևս է Օշականը . . . այս անուշ անունին առջև կը գողայ գրիչը մասնեբրուս մէջ, մինչ իր տրտում գէմքը կանգնեք է կարծես կտրած նաւուածքիս առջև, հեռաւոր խորքի մը վրայ, անմշուշ ու պարզ:

Տարիներէ ի վեր մահը կը հետեւէր իրեն, ինք կ'զգար ատիկա, ու ամէն ճիւղ կ'ընէր ողորդելու անկաշառ այդ ոգեհանր: Ճշմարտեան աստիկանութիւնը կարելի է կաշառել, բայց մահը անկաշառ է, անդամ, կ'ըսէր յաճախ, և իմաստասիրօրէն ու դառնութեամբ կը յաւելուէր, «եւ աստիկա գուցէ մեծագոյն քարիքներէն մին է կեանքին»:

Ինչ տրտում բայց քաղցր մտածում, մահուան քարիքը որոնել, կեանքի չարիքին դէմ, ամոքելու համար իր չարչարուող հոգին: Ահ, սիրելի Օշական, այլևս հաշտւած մահուանդ հետ, տրտօրէն կը մտածեմ թէ գուցէ իրաւունք ունէիր դու: Թէ բարիքն դէմ բաց ու արեւոյն դէմ դառնալ հոգիք, այլապէս չէր կրնար նայիլ կեանքին և դատիլ զայն:

Բայց գուցէ է զբաղիլ բաներով որոնց չես պատկանիր այլևս դուն: Կենցաղունութեանդ լեցուն էիր այն բոլոր քարիքներով որ մտքին են ու սրտին, և զրչիւղ ներքեւ անոնք կը հասնէին հազար երանդ ու խորհուրդ:

Քեզ չեմ ողբար, տարիներով ու ամէն օր կ'արգիլէիր զայն ինծի: Նշըլլայ որ յուզիչ բնիս դամբանականք, յիմար, վասնզի ես ու կեանքը զիրար շատ կ'անուխէն ենք ուրաջեցնու:

Մխտնեցայ դամբանականք, չկրցի յարգել մեր տարիներու համաձայնութիւնը, զորս իբրեւ տրտում ու զուարթ կատակ յաճախ կ'ընէինք իրարու, երբ շատ մօտ զգայիր մահը քեզի: Ահ, սիրելի քարեկամ մենք որ կեանքի մէջ այնքան մօտ եղանք իրարու և նեցուկ մէկզմէկու, մահուան մէջ եղանք հեռու իրարմէ, ու ինծի չտրուեցաւ ընել այն՝ ինչ որ մարդկօրէն պարտինք ընել իրարու:

Մահուանդ գոյժը չլացուց գիւս: Վիշտին ու անանկապին թափը արգիլեցին զայն, ու շշմած և թառամած օր

վերայ սղոյ սիրեցելոյն օրն արտումութիւնս բաժնող բարեկամեբրուդ սխեղճ Օշականու: Բայց դառն ժպիտ մը պրկեց շրթներս, վասնզի հետուէն կարծես լսեցի ձայնք որ կ'ըսէր «յիմար, մահուան մէջ իշխանն ու մահաքիչը հաւասար իրաւունքով կը կենան» և: Դուն իշխան մը եղար կեանքին, վասնզի նուաճեցիր զայն զրիւնով, ինչպէս նաև հայցօրդ անոր՝ այն քանի մը աւելի տարիներուն համար, սրտի ու մտքի աշխարհակալութիւնդ կատարեալ բնիւս հայ գրականութեան զաշտին վրայ:

Կեանքի մէջ մինակ մնացիր միշտ և քաղցիր այն փառքին՝ որ քուկդ է և քեզմով մեր գրականութեան: Սակայն մահուանդ մէջ հազարներ ուղեցին քեզի հետ ըլլալ: Ահա մեծ հակադրութիւնը կեանքին որ թաժին է եղած բոլոր մեծերու: Ի՞նչ որ հայածուող ու քորկոծուող մարտիրոսներու գերեզմանը յետոյ ուխտավայրն ու ժամագրովայրը ըլլայ ամբոխներու:

Ի վերջոյ մարդեր կան որոնք չար աստղի ներքեւ են ծներ, ինչ կիրպով ալ որ ուղենք արժեքներ կամ հասկնալ տալ բացատրութիւնը, անկա կը մնայ անխախտ իրողութիւնը շատ մը կեանքերու, որոնք միշտ պիտի տառապին և հալածուին, իրենց ունեցածին շատութեանը համար: Նոր չէ որ աստուածներու կրակը մարդոց բարիքին բերողները՝ կոնչուին քաւելու իրենց մեղքը:

Պարզ էիր ու ազնիւ, մանուկի մը չափ բաց սիրտ, հակառակ որ գիտէիր աշխարհի չարն ու քարին, սրբապան մատեաններու խոստումը և բոլոր ժամանակներու գիտուններուն զճիտը: Միւս կողմէն սակայն ոչ մէկ խորհուրդ քուկինդ չափ եղաւ լեցանք, ամենի ու սանձաթմակ:

Տխուր մարդ մը եղար կեանքին համար, ոչ անշուշտ այն տխրութիւններէն, որոնք յաճախ արտաքին են և ազադակող, այլ սրտի այն պարագայն զոր ոչինչ կրնայ լեցնել յաճախ: Այդ տխրութիւնը կը թղթէր գուցէ մանկութեան զճիտ երջանկութեան մը պակասէն, գուցէ հոգեկան խառնուածքէն

և կամ գաղափարական անաւարտ հետա-
մտութենէ մը: Կեանքը իր առօրեայով
հրապոյր չունէր քեզի համար, այդ պա-
կասը կը լեցնէիր դուն, այն քաղցր հա-
կումով, զոր ունէիր միշտ ուրիշներու հո-
գերուն և կարիքներուն նկատմամբ: Բո-
լորանուէր մատուցուող մը եղար բոլոր ա-
նոնց՝ որոնք կուգային բաժին խնդրելու
ուենցածէդ: Ուրիշներուն բաշխուելու այս
յոժարամտութիւնը պարտականութեան մը
զգացում ըլլալէ աւելի՝ ապրում մըն էր
քու մէջդ, մարդկային բարձր բերում մը
իր երազներէն հաւածական քու հոգիդ, և
կամ գուցէ հոգիդ լոյսին մէջ բերելու ճիշդ մը:

Արտառուէ էր ճիշդ, հակառակ կիս-
ուած որտիդ, ինքզինքիդ չինայեցիր մեծ
փառասիրութիւններէդ մէկ երկուքը իրենց
լրումին տանելու: Կեանքդ ըրիր թիա-
պարտի վաստակ մը, և մտքի ֆաքիրի մը
պէս, հակառակ ամբաստանութեան և ու-
րացումին սեպիծեցիր:

Մարդիկ շատ յաճախ կը տառապին
ուրիշներու հասակէն երբ իրենցը չի հաս-
նիր: Չէիր հաւատարմեան Կեանքի
թին, բայց երբ զգացիր փառասիրութիւններու
քաղաքներ, հեռագրացիր սրտիդ ճամբով
թէ ինչ գեղեցիկ է հմայքը մեծութեան,
մեծութիւններու:

Ըսին թէ կը մեծամտիս, բայց ես գի-
տեմ որ դուն պարզ էիր և արդար, մեռե-
լաճաշերուն բաժնուած հացի պէս: Ըսին
թէ չես հանգուրժիր իրաւ արժեքներ, երբ
անոնց մօտ չես հաստատել քու ճաշակիդ
զոհացում ճարող տարրեր: Բայց ես գի-
տեմ որ մեծագոյն հիացումներուն զիւ-
ցազներգակ մունետիկն եղար դուն, իրաւ
փառքեր փառաւորելու ատեն: Ու հակա-
ռակ անոր որ այնքան զիւրիին էր ուրիշ-
ներու պէս ըլլալ, շարունակեցիր ճամբող,
պահններուդ կտպար կաթեցուցած:

Յեղափոխականներու վախճանը կա-
ռափնատն է յաճախ, դուն հայ զրակա-
նութեան արժեքներուն յեղաշրջողը և հին
ըմբռնումներու յեղափոխականը եղար ու
շատ բնական է որ կրէիր պատիժդ: Մար-
դեր էրորձեցին չսեռնել քեզ, բայց դուն
աւելի իր քան ինչ որ իրենք կրնային անա-
սել: Գրականութեանդ աշխարհը հայ ժողո-

վուրդը եղաւ իր մեծ ու փոքր տիպարներով,
աւանդութիւններով, յոյգներով և երազնե-
րով: Ինչ փոյթ թէ այդ ժողովուրդը յաճախ
անգիտացաւ քեզ, Բայց դուն յամանցար
ու գրեցիր մեր գրականութեան Համապա-
կեցը, երբ գիտութեան ստիկանները կ'ար-
գելին քեզի գիրը: Դուն երկու անգամ ըն-
դունեցիր այցելութիւնը մահուան և ուզե-
ցիր աշխատակ խաղալ իրեն, բայց այս
անգամ դժուար եղաւ քեզի պահուելու, և
ինկար իր տապարին ներքեւ:

Չունեցար ուրիշ սփոփանք, մահէն
առաջ և անտարակոյս ժահէն ալ վերջի,
բայց քու և ուրիշներու հոգիին գեղեցի-
կութիւնները միայն մատուցանելու տե-
րունդներու, անոնց մօտ յաճաճ հոգիին մթ-
անմար արշալոյսներու պէս վառելու այդ
գեղեցկութեանց հմայքն ու փառքը: Երկ-
րորդ՝ տեսնել այդ գեղեցկութեանց ու փառ-
քին յաւերժացումը գալիք սերունդներու
աչքին առջեւ: Մեր մէջ քիչ անգամ դըր-
ժուած է մեռելներու փափաքն ու յիշա-
տակ: . . . Բայց ի՞նչ, այսպիսի կոտորու-
միքէ պիտի ստիպուած ըլլայինք ուրեմն
խորհիլ քու յիշատակիդ մօտին, երբ այն-
քան ներկայ էիր և արդիւնաբեր: Բան մը
կայ կարծես այս աշխարհի մէջ, որ կը
հեզնէ միշտ ինչ որ մեզ կը թուի լաւա-
գոյն ու բարի, ախ որքան փոքր են ան-
գունդները՝ զորո ծածկող ալիքներուն հետ
անդադար կը տարուբերի մարդկային կեան-
քը, իբրեւ չնչին խլիպակ մը:

Կը հաւատամ թէ վերջին այն պահուն՝
ուր նայուածքդ կը փակէիր այս կեանքի
ստուերներուն, բանալու համար զայն մեծ
Լոյսին, զգացիր թէ հովնէ քուած խլիպակ
մը չես եղած, ու կրնաս զուարթ հոգիով
կենալ Յաւիտեանականին առջեւ, զի քու
կեանքդ անոր քեզ շնորհած քանքարնե-
րուն շահաւորում միտին եղաւ երկրի վրայ:
Եւ այժմ, հեռու մեզմէ, կեցած ժամա-
նակին ետեւ, սրբուած ու պարզուած հո-
գիով, կը նայիս անտարակոյս ներողաժող
ու քաղցր, իրարու գէմ ամէն օր ժանիք
սրող մարդոց որդիներուն:

Արցունք և խուճի յիշատակիդ, և խաղա-
ղութիւն յոգնած հոգիդ, սիրելի Օշական:

ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԳԱՊԵՏ